

MUZEUM HISTORYCZNE
Oddział Muzeum Okręgowego w Białymstoku

**W pięćdziesiątą rocznicę
zagłady getta białostockiego**

Korona na Torę z XVIII w.

Wystawa
kwiecień - wrzesień 1993 r.

Wystawa „W pięćdziesiątą rocznicę zagłady getta białostockiego” została przygotowana przez Muzeum Historyczne Oddział Muzeum Okręgowego w Białymstoku jako wyraz pamięci o pomordowanych mieszkańcach regionu białostockiego wyznania mojżeszowego. Na tym terenie ludność żydowska przez pięć stuleci zamieszkiwała w miastach, miasteczkach a także i wsiach, przyczyniając się do współtworzenia wraz z innymi grupami narodowościowymi i religijnymi historii i kultury tego regionu. Społeczność żydowska uczestniczyła we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego regionu. Podlegając wzajemnym wpływom i zapożyczeniom różnych grup religijnych i narodowościowych zamieszkującej tu ludności, Żydzi na przestrzeni wieków zachowali swój język, religię i kulturę.

Zgromadzone na wystawie zabytki kultury żydowskiej wskrzeszają pamięć dawnych dziejów, obecnych w naszej historii i kulturze, są pokazane poraz pierwszy w tak szerokim zakresie w Białymstoku. Przygotowana wystawa, chociaż tematycznie stanowi całość, składa się z dwóch części. W części pierwszej przedstawiono eksponaty ilustrujące historię i kulturę Żydów na przestrzeni wieków oraz ich obyczaje związane w przeważającej mierze z tradycyjnymi obrzędami religijnymi. Część druga dotyczy dokonanej przez hitlerowców zagłady getta białostockiego oraz walki Żydów o przetrwanie i godną śmierć.

Wystawę otwiera bogaty zestaw fotografii archiwalnych umieszczonych w pierwszej sali, przedstawiających pomniki przeszłości historycznej Żydów na Podlasiu zarówno tych, które przetrwały do naszych czasów, jak i te, które zostały zniszczone w latach II wojny światowej. Zaprezentowano tu fotografie ilustrujące bożnice, ich wnętrza, główne ołtarze, bimy, zarówno te najstarsze z XVII w.: w Zabłudowie, Orli, Tykocinie oraz w Białymstoku, Suchowoli, Janowie Sokólskim, Sidrze i innych miejscowościach woj. białostockiego, pochodzące z XVIII i XIX w. Poza pokazaniem licznych bożnic Białegostoku z kolei przedstawiono fragmenty dzielnicy żydowskiej „Chanajki” oraz dom i portret Ludwika Zamenhofa - twórcy esperanto, który związany był z tym miastem miejscem urodzenia.

W sali drugiej przedstawiono obrazy S. Hirszenberga, A. Markowicza, M. Gottlieba, A. Messera, M. Ryneckiego. J. Weinlesa, Sz. Buchbindera i wielu innych malarzy żydowskich. W tej części zaprezentowano ok. 100 obrazów, które dotyczą trzech zasadniczych tematów: pierwszy ukazuje typy żydowskie, drugi związany jest z obrzędami religijnymi w synagogach

oraz w domach rodzinnych zaś trzeci ilustruje zajęcia Żydów. Tematyką wyróżnia się jedynie obraz A. Markowicza „Po pogromie”, przedstawiający pogrom Żydów w 1906 r. W sali tej poza malarstwem wyeksponowano zabytki kultury żydowskiej związane w przeważającej mierze z obrzędami religijnymi z zakresu rzemiosła artystycznego, ubiorów oraz druków. Ta różnorodność eksponatów została zaprezentowana w połączeniu z tematyką malarstwa. I tak w części ukazującej typy żydowskie w malarstwie przedstawiono elementy ubiorów, a do najcenniejszych należą jarmułki z XVIII i XIX w.

W zespole zabytków synagogalnych zaprezentowano dwa egzemplarze Tory z XIX w. wraz ze wszystkimi akcesoriami z nią związanymi. Do nich należy zaliczyć wyeksponowane dwie korony srebrne z XVIII i XIX w. nakładane na Torę w czasie ceremonialnej procesji, ponad 10 jadów-wskazówek z XVIII i XIX w. służących przy czytaniu Tory, tarcze-tasy srebrne z XVIII w., kilka ozdobnych sukienek na Torę z XIX w. i obrusy na pulpit kantora z XVIII i XIX w.

W tradycyjnym żydowskim rzemiośle artystycznym wykształciły się różne formy świeczników. Jednym z najbardziej charakterystycznych świeczników są lampki chanukowe, używane w domach w czasie świąt Chanuka. W tej części wystawy pokazano ponad 20 lampek i świeczników chanukowych wykonanych ze srebra i mosiądzu z XVIII i XIX w., odznaczających się bogatą ornamentyką i ażurowymi ściankami zdobionymi wizerunkiem lwa i nakazem rytym w języku hebrajskim o treści: zapalać lampkę chanukową. Do najbardziej okazałych, odznaczających się techniką wykonania i wielkością należy menora z XVIII/XIX w. oraz świecznik stołowy, szabasowy, sześcioramienny zwieńczony figurką orła polskiego z XVIII w.

W sali trzeciej zaprezentowano zabytki związane ze świętem szabatu, cotygodniowym świętem uroczystie obchodzonym przez Żydów zarówno w synagodze, jak też w domach. Czynnościom obrzędowym święta szabatu towarzyszyły m.in. balsaminki, dekoracyjne naczynia do umieszczania ziół i korzeni, wykonane ze srebra i mosiądzu. Na wystawie wyeksponowano ponad 20 balsaminek o różnych kształtach, pochodzących z XVIII i XIX w. W oparciu o sprzęty i naczynia szabatonowe zaaranżowano rodzinne obchody święta szabatu. Innym zabytkiem zaprezentowanym na tej wystawie jest Księga Estery - Megillat Ester. Jest to pergaminowy zwój zawierający opis cudownego ocalenia Żydów w Imperium Perskim, zamieszczony w srebrnej, filigranowej oprawie z misternie łączonych srebrnych drucików w ozdobne, ażurowe

kszałty. Księga Estery odczytywana jest w święto Purim, a w Polsce często nazywane jest karnawalem żydowskim.

Czwarta sala poświęcona jest różnym aspektom zagłady getta białostockiego. Materiał ekspozycyjny tej części wystawy stanowią w przeważającej mierze archiwalne fotografie i dokumenty źródłowe. Wyeksponowane fotografie przedstawiają sceny z życia w getcie białostockim m.in. przesiedlenia ludności żydowskiej, wywozu do obozów zagłady, oraz zniszczenia obiektów kultury żydowskiej ruiny i ekshumację zwłok ludności getta. Ukazano tu również sylwetki bojowników z getta. Materiał fotograficzny umieszczono na planszach w kształcie nagrobków - macew. Wystawę kończy symboliczne przedstawienie holokaustu.

9331068

Fragment wystawy.

EXHIBIT ON THE 50TH ANNIVERSARY OF THE BIALYSTOK GHETTO UPRISING

A special exhibit on "The Fiftieth Anniversary of the Bialystok Ghetto Uprising" is presented by the History Museum in Bialystok in memory and in homage to the Polish citizens of Jewish faith who were killed in the Bialystok region.

People of Jewish faith have lived in cities, country towns and villages in the Bialystok area for over 500 years, contributing significantly to the history and culture of the region. The Jewish community has participated in all fields of economic, social and cultural life in the region. Subject to the mutual influences of other religious and national groups living in this area, the Jews have adapted yet kept their own language, religion and traditions for many centuries.

This exhibit brings together artifacts which revive past memories which are now part of our history and culture. This is the first occasion in Bialystok for an exhibit of such a broad scope. While the exhibit thematically is of a whole, it consists of two parts. The first is the exhibits describing Jewish history, culture and customs, mostly related to religious ceremonies. The second part portrays the uprising by the Jews in the ghetto, their struggle for survival and their death with dignity.

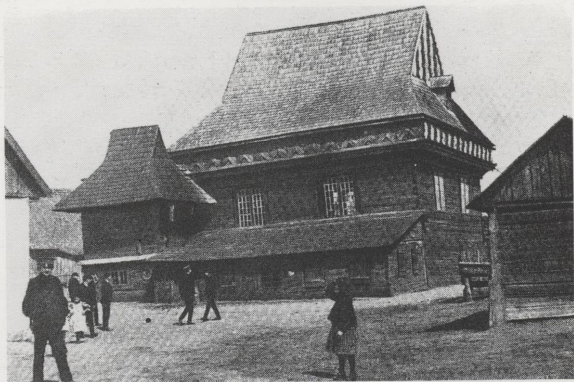
The exhibition begins (in the first room on the left) with an impressive group of archival photographs which portray the history of the Jews in the Podlasie region. Some of these photos survived the Second World War and some were damaged. They depict synagogues, including interiors and altars. The oldest synagogues are from the 17th century - in Zabłudow, Orla, Tykocin; and from the 18th and 19th centuries in Bialystok, Suchowola, Janow Sakolski, Sidra and other cities in the Bialystok voivodship. Also shown is part of the Jewish district "Chanajk", as well as the home and portrait of Ludwik Zamenhof, the creator of the Esperanto language who was born in Bialystok.

In the second room are displayed pictures by Jewish painters - S. Hirszenberg, A. Markowicz, M. Gottlieb, A. Messer, M. Rynecki, J. Weinles, Sz. Buchbinder and others. There are about 100 pictures covering three main subjects: Jewish persons; religious ceremonies in synagogues and family homes; and, traditional Jewish occupations. There is one painting worthy of particular attention - "After the Pogrom" by A. Markowicz, representing the pogrom of 1906.

In addition to the paintings, exhibited are items of Jewish culture, primarily related to religious ceremonies, and representative of artistic crafts - clothes, as well as prints. These items are presented in parallel with the themes of the paintings. In the area showing Jewish persons in paintings are displayed articles of clothing, the most valuable being yarmulkes from the 18th and 19th centuries. Adjacent to the synagogue paintings there are displayed two copies of the Torah, dating from the 19th century, together with accessories. These are two silver crowns from the 18th and 19th centuries which are placed on the Torah during ceremonial processions; more than ten jad instructions for reading the Torah, from the 18th and 19th centuries; silver shields (tas) from the 18th century; a few decorated covercloths for the Torah from the 19th century; many coats ("tales") and ("atary") from the 18th and 19th centuries; and two cantor's table cloths from the 18th century.

Traditional Jewish artistic craftsmen created a variety of candelabra. The most characteristic are Hanukkah lamps which were used in Jewish homes during Hanukkah holidays. Over 20 lamps and Hanukkah candelabra made from silver and brass in the 18th and 19th centuries are shown in this part of the exhibition. Such candelabra are famous for their rich ornamentation and filigree, depicting lions and other animals.

The most beautiful are menorah from the 18th and 19th centuries and a table sabbath candelabra with six arms portraying the Polish eagle from the 18th century.

Synagoga w Zabłudowie z XVII w., zniszczona w 1941 r.

*Synagoga w Zabłudowie z XVII w., zniszczona
przez hitlerowców w 1941 r.*

Fragment wystawy.

In the third room are shown artifacts related to the Sabbath, the day of rest and worship observed by Jews in synagogues as well as in homes. During the Sabbath, decorated utensils made from silver and brass ("balsaminki") are used for herbs and roots. On display are more than 20 utensils in different shapes from the 18th and 19th centuries. Another impressive item is a book of Estera - Megillat Ester. It is a parchment roll which describes the marvelous Jewish survival in the Persian Empire. It is placed in a silver frame created from delicately connected silver wires. Megillat Ester is read on the Purim holiday, which in Poland is called "Jewish carnival".

The fourth and last room is devoted to different aspects of the annihilation of the Bialystok ghetto. The items are mostly from archival photographs and historical documents. The pictures show scenes of the Bialystok ghetto - displacement of the Jewish population, transport to death camps, destruction of buildings of Jewish culture, disinterment of bodies. Jewish struggles are also portrayed. These are all displayed in large scale in the overall shape of a tombstone. The exhibit thus ends, symbolically representing the holocaust.

2.389/B

Opracowanie informatora
Aleksander Antoniuk

Zdjęcia
Zbigniew Sadowski

Tłumaczenie angielskie
Magda Fiedorczyk
David Elliott

Scenariusz i realizacja wystawy
A. Antoniuk, E. Iwaszko, L. Lesisz,
J. Szczygieł-Rogowska

Ekspozycje ze zbiorów:
Muzeum Narodowego w Krakowie
Muzeum Historycznego w Krakowie
Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku
Żydowskiego Instytutu Historycznego w Warszawie
Muzeum w Tykocinie i Muzeum Historycznego - Oddziałów
Muzeum Okręgowego w Białymstoku

Druk
Z.P. „PRYZMAT”

Skład komput.
„REDO” s.c.

**Muzeum Historyczne Oddział Muzeum Okręgowego
w Białymstoku
ul. Warszawska 37
czynne codziennie oprócz poniedziałków
w godz. 10.00-17.00**

**Informator wydano staraniem Urzędu Miejskiego
w Białymstoku**